

I. E. RUBIN:

Luca.

o je bilo v prvih dneh meseca novembra l. 1918., ko se je valila preko slovenske zemlje velika avstrijska armada, ki je zapustila fronto na Piavi, ker so se uprli slovanski polki, in je bežala po vseh cestah in prelazih v svojo bivšo državo, ki je razpadala, kakor ji je bilo usojeno, da so na njenih razvalinah nastale nove narodne države in med njimi naša Jugoslavija.

Dan na dan so se pomikale utrujene čete skozi trge in vasi, pešci in konjeniki, vozovi in topovi, napolnjeni z onemoglimi vojaki, vmes so dirjali konji brez gospodarjev, ki so iskali hrane po jesenskih pašnikih in padali utrujeni in sestradani v obcestne jarke, dokler se jih niso usmili dobri ljudje.

Po vaseh in trgih so stali domačini na ulicah in gledali brezkončno umikajočo se armado, kupovali od vojakov orožje in blago, ki so ga ti prinesli s seboj iz zapuščenih skladišč, in jim kazali nadaljnjo pot, da se ne bi ustavili pri njih.

V mestu K... je stal na trgu štirinajstleten deček in je gledal te čudne prizore. Bil je navajen vojakov, ki so bivali v mestu že od začetka vojne, a toliko jih ni videl še nikoli. Dobro je razumel, kaj pomenijo te dolge vrste brez reda, polomljeni vozovi z onemoglimi vojaki in zapuščeni konji, ki so plašno begali skozi trg. Saj so že nekaj dni pred tem zaplapolale na hišah slovenske zastave, ljudje so se objemali od sreče in veselja in vsepovsod je odmeval radosten klic: živela Jugoslavija! Takrat so prišli tudi srbski in ruski ujetniki, ki so delali v tovarni pred mestom, in so se pridružili meščanom, ki so na glavnem trgu razpravljali o nenadnih dogodkih. S solznimi očmi so poslušali o veliki zmagi, ki jim je vrnila svobodo, da se bodo mogli vrniti na svoje domove. Med njimi je bil tudi Srb Jovo, ki so ga poznali vsi, ker je večkrat prihajal v mesto in dobival darove pri raznih ljudeh. Bil je bled in suh, v slabi vojaški obleki, da se je tresel od mraza, a ta trenutek je zgrabil dečka, pomaknil šajkačo na stran, ga dvignil in vpil: »Slobodni smo, brate, znaš, šta je to, slobodni smo, spasena je Srbija, svi smo jedno.« In ga je stiskal in poljubljal, da se je deček čudil njegovi ogromni moči, ko se je zdel tako slab in onemogel. Vsi so se smejali njegovi radosti, a Jovo so zalile solze:

»Samo da ja idem u Srbiju ravnu,« je vzkliknil, »majko ti moja!«

Delo v tovarni je prenehalo in ujetniki so svobodno prihajali v mesto, kjer so se nekaj dni na to pojavile prve čete bežeče armade.

Tudi tistega dne je prišel Jovo po trgu in zagledal dečka, ki je stal pred gostilno. Stopil je k njemu in sta skupno gledala dolgo vrsto voz, ki se je počasi pomikala skozi mesto, kakor da konji z zadnjimi silami vlečejo okorne vozove, polne utrujenih vojakov, ki so zaostali na poti. Mestna narodna straža je imela mnogo truda, da je spravila kolono iz mesta naprej, kjer so ji odkazali prostor na sejmišču, da si je odpočila. Mnogo meščanov je odšlo za vozovi, da se pogovore z vojaki, ker se je zdelo, da so to že zadnji ostanki razbite armade.

Jovo in deček sta ostala na trgu in gledala po cesti, ali pride za vozovi še kak oddelek. Ničesar ni bilo videti. Bližal se je mestu samo majhen voz, ki ga je vlekel velik konj. Na vozu sta sedela dva vojaka, za vozom pa je šepal ranjen konj.

»Počakajva še na ta voz,« je rekel Jovo, »da vidiva, kdo se vozi...«

Voz se je bližal počasi. Videlo se je, da vojak ne priganja konja zaradi ranjene živali, ki je bila privezana za vozom. Oziral se je nazaj in pridrževal vajeti, da bi šepavi konj mogel dohajati.

Tako so se približali trgu. Videlo se je, da je bil vpreženi konj bolj vaježen ježe, ker se je zelo nerodno počutil v svoji vpregi. Na vozu je sedel navaden vojak in poleg njega starejši gospod, ki se mu je vkljub stari vojaški obleki poznalo, da je višji častnik.

Jova in dečka je zanimal pred vsem ranjeni konj, ki je hodil za vozom. Čudila sta se, da ga vojak ni pustil že davno kje na cesti, da bi mogel z zdravim konjem pospešiti vožnjo. Zato sta stopila bliže in tudi vojak je ustavil konja. Častnik je vprašal, kje je živinozdravnik, da bi mu izročil ranjeno žival. »Ne moremo več naprej,« je rekel.

»Oh, sedaj je toliko konj, kolikor jih kdo hoče,« je rekel deček, »ljudje se jih branijo, ker jim nimajo dati kaj jesti. Nekaj jih je že poginilo zunaj na polju. Niti zdravih ne mara nihče vzeti. Včeraj smo jih z biči podili, da so šli naprej.« Med tem se je Jovo približal ranjenemu konju, ki je bliskoma dvignil svojo poniknjeno glavo in ves oživel.

»Luca,« je vzkliknil Jovo, »Luca, ali si ti? Luca, moja Luca!«

Ves je zatrepetal in tresoč se na vsem telesu se je bližal živali. Luca je dvignila glavo, se prestopila z ranjeno nogo in stegnila vrat proti Jovu. Položila mu je glavo na rame in obstala tako nepremično, komaj da se je čulo v njenih nozdrvih nekako pritajeno hropenje in lahno drgetanje po vsem životu.

»Luca, Luca,« je klical Jovo in objemal njeno glavo, poljubljal jo pod očmi in gladil po vratu. Goste solze so mu lile po licih, glas mu je zastajal v grlu.

Častnik in vojak sta presenečena gledala ta prizor; tudi deček ni mogel razumeti, kaj se godi.

»Moja Luca, moja Luca,« je bilo slišati iz ust ubogega Jova, ki ni vedel, kako bi živali izkazal svojo ljubezen. In tudi Luca je bila kakor omamljena od nenadnega svidenja in je samo bolj in bolj pritiskala glavo k obrazu presrečnega Jova, kakor da mu more edino na ta način pokazati svojo vdanost, kakor da bi ga prosila, naj je ne pusti več od sebe.

»Kaj vse to pomeni?« je vprašal častnik. Videlo se je, da je tudi njega ganila ljubezen zveste živali.

»Moja, moja,« je ihtel Jovo, »Naša, naša, o Bože moj, kje sem te zopet našel.«

Med tem se je zbralo nekaj ljudi, ki so gledali pretresljivi prizor; smilila se jim je ranjena, utrujena žival. Nekdo je ponudil Luci skorjo kruha, a ona se ni zganila. Iz njenih oči je odsevala čudovita bolelost in nekaterim se je zdelo, da joka.

(Konec prih.)

